

ВИХОВАННЯ ЕСТЕТИЧНОГО СМАКУ МАЙБУТНІХ ПРАВООХОРОНЦІВ У ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ ІНОЗЕМНИХ МОВ

У статті розглядається підготовка майбутніх працівників ОВС до виконання професійних обов'язків і їх особистісно-духовного розвитку, ядром якого є високий рівень загальної культури та морально-естетичного розвитку особистості.

Розвиток соціально-економічних реформ в Україні у світлі сучасних концепцій освіти та виховання в умовах гуманізації та демократизації суспільства висуває принципово нові вимоги до чинних критеріїв оцінки ефективності підготовки майбутніх фахівців, зокрема, працівників органів внутрішніх справ. З огляду на це перед вищими навчальними закладами МВС України постає завдання не лише якісної підготовки майбутніх працівників ОВС до виконання професійних обов'язків, а і їх особистісно-духовного розвитку, ядром якого є високий рівень загальної культури та морально-естетичного розвитку особистості.

Одним із центральних складників естетичної культури є естетичний смак, що виступає своєрідним регулятором естетичного ставлення людини до дійсності. За своїм змістом та функціями він є комплексний виразник особливостей естетичної культури особистості. Смак не тільки віддзеркалює сучасні норми естетичного, але й сприяє подальшому розвитку взаємин між людиною та світом, що її оточує. Тому звернення педагогічної науки до проблеми виховання естетичного смаку особистості є цілком закономірним.

Останнім часом у педагогічній літературі багато уваги приділялося визначенню, розгляду та аналізу можливих педагогічних умов, що забезпечують ефективну організацію процесу освіти, в тому числі й мовної. Ефективність виховання естетичного смаку засобами іноземних мов забезпечується вдалим вибором педагогічних умов цього процесу.

Незважаючи на свою специфіку, процес естетичного виховання є органічною частиною загального виховного процесу. Естетичний розвиток особистості, виховання її естетичного смаку може бути здійснено не тільки за рахунок спілкування з мистецтвом, але й за рахунок впливу естетичного в природі, побуті, праці, суспільному житті.

Організуючи життя особистості та впливаючи на її свідомість, залучаючи мистецтво до формування моральних ідеалів, методи педагогічного впливу можуть чинити безпосередній вплив на виховання естетичного відношення особистості до дійсності. Крім того, для забезпечення ефективності процесу естетичного виховання поряд зі специфічними використовуються й методи педагогічного впливу. Практичне застосування методів педагогічного впливу з метою естетичного виховання особистості передбачає організацію її життя й діяльності „за законами краси”, впровадження естетичних засад у повсякденну діяльність і побут особистості, формування її естетичного ставлення до моральної сторони життя суспільства. У навчально-виховному процесі це втілюється у вихованні естетичного смаку студентів.

Традиційно багато уваги приділяється виховному наповненню викладання іноземної мови, шляхом добору текстів мовою оригіналу певного змісту. Ця ідея є базовою для декларування такої педагогічної умови виховання естетичного смаку студентів засобами іноземних мов, як інтеграція в навчально-виховний процес значних виховних можливостей навчальної дисципліни „Іноземна мова”, застосування естетично спрямованого навчального матеріалу, використання потенціалу соціокультурного компонента процесу вивчення іноземної мови.

Соціокультурний компонент процесу вивчення іноземної мови реалізовується через залучення до навчального процесу елементів дисципліни „Лінгвокраїнознавство” (вона, на жаль, не передбачена навчальним планом нефілологічного вищого закладу освіти як окрема дисципліна).

У сучасних концепціях навчання іноземна мова розглядається як відображення культури відповідного народу – як оволодіння іншомовною культурою і як засвоєння світових духовних цінностей. Таким чином, соціальне замовлення передбачає не тільки формування в тих, хто навчається, необхідних іншомовних навичок та вмінь, але й ознайомлення через мову з культурою країни, її традиціями, історією та сучасністю, що неможливе без висвітлення естетичного ідей певного суспільства на різних етапах його розвитку, матеріального втілення естетичних потреб в архітектурі, живопису, музиці тощо, естетичного судження, характерного для цього соціуму, або видатних його представників.

Таке завдання ставить перед собою лінгвокраїнознавство, що досліджує питання відбору та прийомів подачі студентам відомостей про країну, мова якої вивчається, з метою забезпечення їх практичного володіння цією мовою, розуміння не тільки її формальних символів, але й змісту, підвищення пізнавальної активності, отримання задоволення від оволодіння мовними навичками, та розширення їх кругозору, а також формування особистісного ставлення до іншої країни. Лінгвокраїнознавство – це аспект методики викладання іноземних мов, який відбиває національно-культурний духовно-особистісний компонент мовного матеріалу.

Як уже зазначалося, навчальним планом нефілологічного вищого закладу освіти системи МВС не передбачено викладання країнознавства як окремої дисципліни, отже існує потреба давати ці знання на заняттях з іноземної мови. Мова йде про включення елементів лінгвокраїнознавства в навчальний процес на заняттях з дисципліни „Іноземна мова”, але це включення якісно іншого виду порівняно із загальним країнознавством. Ми говоримо про змістовне наповнення матеріалу в руслі естетичного виховання, надання знань з естетики в ході викладання іноземної мови, розкриття національних особливостей естетичної культури країни, мова якої вивчається, спрямування навчального процесу на виховання естетичного смаку студентів.

Виховання естетичного смаку засобами іноземної мови з використанням потенціалу соціокультурного компонента буде ефективним за умов оволодіння знаннями про культуру, історію, естетичні ідеї та ідеали країни, мова якої вивчається; залучення до діалогу культур (іншомовної та рідної); усвідомлення студентами суті мовних явищ, іншої системи світогляду, через який сприймається дійсність (естетичне судження); формування особистого ставлення до мови, історії, поглядів, культури, мистецтва, країни, мова котрої вивчається (естетичне почуття, естетичне переживання); порівняння явищ іноземної мови та культури, що вивчаються, з рідною мовою й культурою; набуття навичок самостійної роботи з іншомовними джерелами (працювати з книгою, підручником, довідковою літературою, словниками, аудіо- , відео- та Інтернет матеріалами), виховання потреби та звички до самостійної діяльності з вивчення та удосконалення іноземної мови.

Важливою умовою для виховання естетичного смаку засобами іноземних мов є поінформованість студентів про заходи, спеціально спрямовані на розвиток у них естетичної культури та всіх компонентів естетичної свідомості, в тому числі й естетичного смаку, як комплексної інтегративної складової останньої, а також роз’яснення тим, хто навчається, можливостей реалізації набутих знань і вмінь у навчанні та повсякденній діяльності.

Лінгвокраїнознавчий аспект знаходить своє відображення в цілях та завданнях виховання естетичного смаку особистості засобами іноземної мови, у змісті та прийомах цього процесу, що дає можливість цілеспрямовано проводити роботу з формування фонових естетичних знань на будь-якому етапі оволодіння іноземною мовою. На наш погляд, можна говорити про естетичний зміст оригінальних іншомовних текстів для

кожного з видів роботи (лексика, граматики, фонетика, навички мовленнєвої діяльності), тому що він складає основу цілей, змісту та прийомів навчання.

Із вищесказаного випливає, що головною метою лінгвокраїнознавства в процесі виховання естетичного смаку засобами вивчення іноземної мови разом з вивченням культури країни, мова якої вивчається та розумінням її змісту, є підвищення рівня загальної культури особистості, її естетичної розвинутості, виховання естетичного смаку як емоційно-раціонального способу освоєння дійсності. Лінгвокраїнознавчий аспект навчання – це самостійний аспект навчання іноземної мови (поряд з фонетичним, лексичним, граматичним та стилістичним), який відбиває національно-культурний компонент та естетичний зміст і форму мовного матеріалу. Кінцевою метою засвоєння цього аспекту виховання естетичного смаку є формування у студентів цілісної системи уявлень про основні культурні традиції, звичаї та реалії країни, мова якої вивчається, їх естетичне наповнення, що дозволяє студентам зрозуміти світогляд носіїв мови, поповнити власний соціокультурний та естетичний досвід особистості, формує в неї позитивну мотивацію та чуттєве переживання освоєння мовної інформації, виховує звичку та внутрішню потребу в оволодінні, вдосконаленні та реалізації набутих мовних умінь.

Мова має свою особливу форму активності, в якій проявляються її власні творчі можливості. Виховання в процесі вивчення іноземної мови здійснюється завдяки трьом її аспектам: лінгвістичному (фізичне вираження мови в звуковій або граматичній формі, а також те, що називають значенням мовних одиниць, тобто звуки, букви, слова, формоутворюючі елементи тощо, і який запам'ятовується студентом незалежно від наявності у нього навичок і вмінь володіння мовою); психологічному (дієвість, процесуальність). Цей аспект не передбачає обов'язкової наявності позамовних мотивів висловлювання, ситуацій та інших моментів, що супроводжують природне мовлення, зустрічається така мовленнєва діяльність практично лише на занятті, тобто це навчання підготовленого мовлення); соціальному (мова як засіб нефілологічної діяльності; уміння і навички зорієнтовані тут на конкретні ситуації та розглядаються як комунікативні, які включають і позамовні засоби прийому й передачі інформації, тобто інтонацію, жести тощо).

Також важливою умовою виховання естетичного смаку засобами іноземних мов є оновлення методики, завдяки використанню оригінальних літературних текстів. З метою виховання у студентів вищих навчальних закладів МВС України потреби в спілкуванні з естетичними цінностями та відпрацьовування алгоритму їх належного засвоєння.

Вищі заклади освіти МВС України – це навчальні заклади, що створені для підготовки, перепідготовки й підвищення кваліфікації кадрів для органів внутрішніх справ України та інших держав, згідно з домовленостями. Навчально-методична робота тут, окрім загальних для всіх вищих навчальних закладів України рис, має свої організаційні особливості навчання, що пов'язано зі специфікою закладів. Це накладає свій відбиток на організацію навчально-виховного процесу.

Пошук нових ефективних шляхів підготовки майбутніх правознавців, рівень освіти яких повинен відповідати потребам соціально-економічної ситуації в країні, вимогам МВС України, полягає, зокрема, у розробці нових технологій навчання, які б створювали умови для розвитку творчого потенціалу тих, хто навчається.

Специфіка службової діяльності працівника органів внутрішніх справ полягає загалом у тому, що відбувається інтеграція почуттєвого та раціонального, тобто виникає своєрідний діалог між ними, на основі якого сприйнята інформація входить у почуття чи залишається на чуттєвому рівні, без дії вищих психічних процесів. Отже, маємо справу з двома аспектами естетичної культури: зовнішнім і внутрішнім. Звичайно, більш цінним для професійної діяльності є внутрішній аспект.

За визначенням провідного українського деонтолога С. Сливки, під естетичною культурою юриста розуміється почуттєвий вплив „діалогу мистецтва” і законів краси у правовій естетиці на формування професійної правосвідомості фахівця-юриста та його

поведінку з метою пізнання та кваліфікованого вирішення ним правових ситуацій [1, с. 242].

Основною сферою морально-естетичного виховання є професійна діяльність. Професійна діяльність працівників органів внутрішніх справ різноманітна за своїм змістом і включає в себе пізнавальні, моральні, організаційні, педагогічні та естетичні аспекти, діалектично пов'язані між собою. Розкрити естетичний зміст професійної діяльності працівників органів внутрішніх справ – означає виявити специфіку вираження загальних ознак естетичного (безпосередній конкретно-чуттєвий характер естетичного, його універсальність, загальність, інтегративність, творчий і особистий характер, зв'язок зі свободою). Ціль діяльності правоохоронних органів за своїм змістом не лише не протистоїть естетичній, а включена до неї та слугує їй. Боротьба з потворним в ім'я прекрасного – таким є соціальне призначення працівника міліції.

Професійна майстерність виражає ступінь досконалості процесу праці, є показником розвитку творчих сил працівників і слугує важливим засобом у боротьбі зі злочинністю, потворним і низьким. Разом з тим, вона є джерелом естетичної насолоди. Мета діяльності, завдяки почуттям, із суспільно значущої стає індивідуально значущою й перетворюється на внутрішню потребу.

Основними формами культури спілкування особистості є культура поведінки, мови та зовнішнього вигляду. Кожна з цих форм має певний естетичний потенціал, який, з одного боку, передає рівень естетичної культури, а з іншого – формує цю культуру своїм впливом на естетичну свідомість працівника органів внутрішніх справ, зовнішнім показником якої і є естетичний смак.

Ми б хотіли звернути увагу й на такий актуальний для сучасного суспільства аспект життя соціуму в цілому та студентства вищих навчальних закладів МВС зокрема, як вплив субкультур на виховання естетичного смаку особистості, орієнтації на притаманний широкому загалу естетичний ідеал. Торкаючись питання естетичного смаку студентів вищих навчальних закладів МВС України – майбутніх працівників органів внутрішніх справ, – особливого висвітлення потребує питання протиставлення, вироблення імунітету до впливу кримінальної субкультури.

Стосовно культури суспільства кримінальна субкультура підмінює її, хоча і є антиподною, оскільки має виражену антисоціальну спрямованість. Вона має характер „сурогатної”, але на тлі багаторічного руйнування загальнонаціональної культури в період тоталітаризму легко засвоюється масами, оскільки не вимагає підготовленого сприйняття: широкої ерудиції, спеціальних знань і певного рівня освіти. Зазначимо, що будь-яка субкультура, так само як і повноцінна культура, характеризує особливості поведінки, свідомості й діяльності людей у конкретних сферах громадського життя. У ній фіксується спосіб життєдіяльності окремого індивіда, соціальної групи або всього суспільства в цілому. Вияви трансформованого смаку, як правило, зумовлені соціокультурними чинниками. Через підміну цінностей у дитинстві, підлітковому віці може утворитися середовище, здатне культивувати жорстокість, агресивність, насильство над слабшими, ненормальні стосунки між статями. Такому викривленню смаку сприяють криваві сцени з телефільмів (згвалтування, маніакальні явища, катастрофи, терористичні акти, вбивства).

Тому, крім виховання естетичного смаку особистості, у вищих навчальних закладах системи МВС стоїть завдання виробити в майбутніх правоохоронців звичку до протистояння впливам кримінальної субкультури, чуттєвому неприйняттю його.

У реалізації особистісно орієнтованого підходу необхідними є психолого-педагогічна допомога студентові у становленні його особистості, культурної ідентифікації, соціалізації, життєвому самовизначенні, формуванні звички та потреби в самоосвіті й самовдосконаленні.

Для забезпечення варіативності форм і методів особистісно орієнтованого підходу до студентів та ефективного вирішення завдань виховання естетичного смаку засобами іноземних мов, на нашу думку, в навчально-виховному процесі доцільно дотримуватися

таких положень: орієнтація процесу викладання іноземної мови на вироблення особистісних естетичних оцінок дійсності та виховання естетичного смаку; добір літературних джерел естетичної спрямованості іноземною мовою; уключення в освітній процес систем творчих завдань, що організують разом з предметною й естетичну діяльність особистості з урахуванням її індивідуальних і вікових особливостей, професійної (спеціальної) спрямованості; цілеспрямоване залучення особистості до вирішення естетично спрямованих завдань; забезпечення повноцінної взаємодії навчально-пізнавальної та творчої діяльності при створенні мовного середовища в умовах самостійної роботи як можливості самовираження естетичної думки студентами; надання педагогічної підтримки розвитку індивідуальності студента через створення емоційно-комфортної атмосфери на заняттях; залучення для досягнення мети виховання естетичного смаку студентів різних видів самостійної роботи в їхньому комбінуванні та інтерактивних методів навчання залежно від педагогічної ситуації в конкретній групі; урахування індивідуальних особливостей та мовленнєвого рівня розвитку студента, особистісно орієнтований добір завдань з огляду на здібності та ступінь підготовленості особистості.

На нашу думку, при дотриманні вищевказаних умов буде максимально реалізовано особистісно орієнтований підхід до студентів, використаний потенціал варіативності його форм та методів у процесі виховання естетичного смаку особистості. При створенні й дотриманні цих педагогічних умов буде можлива цілеспрямована і систематична, спеціально організована робота розвитку кожної особистості на заняттях і засобами самостійної роботи в процесі вивчення іноземної мови, що сприятиме вихованню естетичного смаку студентів.

До перспективних напрямів вивчення цієї проблематики доцільно віднести місце виховання естетичного смаку в системі підготовки вищими навчальними закладами МВС України майбутніх працівників до виконання їх професійних обов'язків, їх особистісний і духовний розвиток, закріплення мовних навичок та попередження забування іноземної мови не тільки завдяки когнітивному, але й емоційно-чуттєвому їх освоєнню.

Література:

1. Сливка С.С. Юридична деонтологія: Підручник. Вид. 2-е, перероб. і доп. – К.: Атіка, 2003. – 320 с.

УДК 37.034

Вертило С.В.

СЕРЕДОВИЩЕ СІМ'Ї ЯК ЧИННИК ФОРМУВАННЯ СОЦІАЛЬНОГО ДОСВІДУ МОЛОДШОГО ШКОЛЯРА

У даній статті розглядається сутність поняття середовище сім'ї, його особливості та можливості як соціально – педагогічні умови формування соціального досвіду молодшого школяра.

Довгі роки наша педагогічна наука розробляла теорію виховання особистості через колектив, причому сім'я теж розглядалась як малий колектив зі своїми соціальними принципами управління, закономірностями розвитку, формами і методами впливу на особистість. Однак при цьому поза увагою залишались особливості сім'ї як унікального осередку виховання та соціалізації особистості, де крім “колективістських” засад діють інші, інтимні, суто особистісні фактори впливу на дитину і які у певних межах мають вирішальне виховне значення. Безумовно, що відродити цей осередок виховання, надати йому нових сил і можливостей – першочергове завдання соціально – педагогічних наук і відповідних державних структур.

Інститутами соціалізації є сім'я, школа, громадськість, різні за характером об'єднання дітей [1]. За словами І.Беха, сім'я – це «сприятливе середовище розвитку в